Scris de George Petrovai
Sâmbătă, 11 Februarie 2012 13:29 - Ultima actualizare Miercuri, 28 Martie 2012 07:21

Spui Frank Norris şi te gândeşti îndată la unul din clasicii literaturii nord-americane, lucru mai mult decât notabil dacă avem în vedere faptul că, din cauza unei operaţii de apendicită, el s-a stins din viaţă în anul 1902, la o vârstă la care mulţi alţii sunt doar în faza ezitărilor şi căutărilor: 32 de ani! Nu numai că avem dreptul, dar chiar este indicat să ne întrebăm cam care ar fi fost destinul artistic al lui Frank Norris dacă mai trăia ani buni şi cam care este pierderea pentru cultura universală prin moartea lui pretimpurie. Fireşte că n-avem nici cea mai mică şansă să primim răspunsuri satisfăcătoare la aceste întrebări, după cum n-au primit nici strămoşii noştri şi după cum nu vor primi nici urmaşii noştri răspunsuri la întrebările ce vizează fundamentele înfricoşătoare ale existenţei. Doar simple presupuneri, adică ceea ce se potriveşte cu condiţia noastră mărginită de fiinţe pieritoare, căci moartea pretutindeni prezentă în noi şi în jurul nostru înseamnă dezlănţuirea colosalului iraţional întruchipat în negaţia vieţii, cu toate că Vanamee, enigmaticul personaj din romanul *Caracatiţa*, era de părere “că moartea nu există” şi că “există numai viaţă şi oprire a vieţii, pe care noi o numim, prosteşte, moarte”.
Dar accidentul fatal abătut asupra lui Norris doar la un an după consemnarea acestor afirmaţii, l-a contrazis categoric şi fără drept de replică, iar nouă celorlalţi ne dovedeşte o dată în plus cum că moartea este o cruntă şi neiertătoare realitate, cu care nu-i deloc recomandabil să şuguieşti ori să-i pui existenţa la îndoială...

Fiu al unui bogat negustor de bijuterii, Norris s-a născut în anul 1870 la Chicago. După câţiva ani, din motive de sănătate, părinţii săi s-au mutat în California. Mijloacele financiare de care dispunea, i-au permis lui Norris să-şi facă o foarte îngrijită educaţie artistică la Paris şi Londra, perioadă de timp în care (anii 1888-1889) viitorul scriitor şi-a manifestat predilecţia spre pictură. De-abia după revenirea în SUA s-a apucat de scris, însă primele sale încercări au fost criticate ca fiind “lipsite de perfecţiune sintactică”...
Dacă avem în vedere faptul că prima operă a lui Frank Norris, apărută în anul 1892, se numeşte
Yvernelle, o poveste din Franţa feudală
şi că acest poem romantic i-a fost inspirat de cronicile lui Froissart, nu este greu de dedus că aici în Europa el a făcut cunoştinţă cu romantismul şi naturalismul, acumulări literare la care n-a renunţat după revenirea în ţară, adică atunci când a început să cunoască din ce în ce mai bine zguduitoarele realităţi americane: expansiunea spre Vest, cu încleştările aferente şi literatura de frontieră inspirată din viaţa pionerilor în Vestul sălbatic, de asemenea dezvoltarea fără precedent a marilor trusturi (Rockefeller, Vanderbilt, Morgan) şi pătrunderea lor în economia rurală, ruinarea micilor fermieri prin tarifele instituite de trusturile feroviare şi deposedarea lor de pământ, în pofida unor drepturi elementare, aşa ca dreptul de preemţiune asupra terenurilor ameliorate ani la rând, şi în pofida opoziţiei lor înverşunate cu arma în mână. Căci, ne asigură Norris în
Caracatiţa
, la fel cum o va face mai târziu John Steinbeck în
Fructele mâniei
, dreptul forţei nu poate duce nicăieri la armonie şi fericire, ci doar la durere şi sărăcie.
Ceea ce, de altminteri, chiar se întâmplă cu rancherii (fermierii) din romanul
Caracatiţa

, în urma confruntării lor inegale cu coplişitoarea forţă a Căilor Ferate. Unii dintre ei îşi pierd viaţa, dar acest sacrificiu se dovedeşte complet inutil, căci cu toţii (fermierii învinşi şi familiile celor morţi) sunt izgoniţi de către trepăduşii trustului din casele şi de pe terenurile asupra cărora se credeau proprietari. Numai că cei puternici au decis că lucrurile stau altfel, iar legea le-a susţinut pretenţiile sfruntate.
Iată de ce Prestley, alter ego-ul autorului, consideră după derularea acestor evenimente că "oamenii nu erau nimic, moartea nu era nimic, viaţa nu era nimic". Ca un veritabil discipol al lui Leibniz, el apreciază că "există numai FORŢA care aduce oamenii la pământ, FORŢA care-i atvârle din lume ca să facă loc generaţiilor următoare, FORŢA care face grâul să crească şi încă o dată FORŢA care-l culege spre a face loc recoltei viitoare".
Într-o asemenea confruntare pe viaţă şi pe moarte pentru terenurile producătoare de imense cantităţi de grâu, iar acesta la rândul lui aducător de belşug în casele şi vieţilor magnaţilor, ce însemnătate poate să aibă unul ca Dyke, fost mecanic de locomotivă la Căile Ferate, după care ruinat ca fermier începător de acelaşi trust nesăţios, adus la disperare, scos în afara legii, hăituit cu ogarii, prins şi închis pe viaţă pentru făptuirea unei crime? Ori cui îi pasă de viaţa sfărâmată a familiei lui Hooven, nostimul arendaş neamţ de pe ranch-ul Los Muertos (Morţii), după a cărui moarte în încleştarea cu mardeiaşii Căilor Ferate, îi moare şi soţia de inaniţie, iar fiica mai mare se prostituează pentru a putea supravieţui în oraşul unde nu cunoaşte pe nimeni?!...
Romanul
Caracatiţa
(apărut în anul 1901) i-a asigurat lui Frank Norris nu doar intrarea triumfală în tagma scriitorilor, căci intrarea şi-o făcuse cu dreptul în anul 1899 prin romanul
Mc Teague
, dar i-a asigurat chiar celebritatea.
Caracatiţa
face parte din trilogia
Epopeea grâului
, celelalte două romane apărând postum:
Groapa
în 1903, respectiv
Vandover şi bruta
în 1914.
În pofida unor efecte căutate şi a unor asperităţi de construcţie, consider că romanele
Mc Teague
şi
Caracatiţa
sunt cele mai reprezentative pentru creaţia acestui "mare adolescent", cum îl denumea un critic pe Frank Norris, atât în ceea ce priveşte tipologia personajelor şi factura ideilor sale naturaliste din prima parte a creaţiei, cât şi crezul său în afirmarea deplină a dreptăţii şi libertăţii, "în omenirea care merge înainte", aşa cum apare acest crez ilustrat în partea a doua a creaţiei, mai exact în
Epilogul
romanului
Caracatiţa
.
Doar câteva cuvinte despre

Mc Teague
. În intenţia autorului, el trebuia să fie o cronică a drojdiei marelui oraş american San Francisco. Este, de altfel, subintitulat
O întâmplare din San Francisco
. Într-adevăr, el redă nu doar decăderea morală a personajului principal – dentistul Mc Teague, ci şi influenţa nefastă exercitată de marile oraşe în general, de mediul social în special asupra altor caractere: Trina, soţia lui Mc Teague, care se lasă dominată de lăcomia pentru bani şi de afecţiunea patologică pentru soţ, atunci când acesta o brutalizează, respectiv cuplul de neuitat format din mexicana Maria Macapa, femeia căreia-i lipseşte o doagă, dar care-şi încântă soţul, negustorul de vechituri Zerkow, cu povestea ticluită de ea însăşi despre serviciul fabulos din aur masiv pe care – chipurile – l-a posedat cândva familia ei. Iar patima pentru aur este într-o asemenea măsură răscolită de Maria, încât evreul polonez Zerkow, cel cu iluştri înaintaşi din punct de vedere artistic, precum Shylock, Harpagon sau Gobseck, ajunge să-şi piardă complet minţile, îşi ucide cu sălbăticie soţia, după care este descoperit şi trupul lui plutind în apele golfului, fără a se putea preciza vreodată dacă s-a înecat din greşeală ori dacă s-a sinucis. Diametral opusă acestei perechi este perechea formată din timidul moş Grannis şi bătrâna domnişoară Baker...
Trina la rândul ei va fi asasinată de Mc Teague, după ce acesta – somat să nu-şi mai practice meseria de dentist, întrucât nu avea studiile necesare -, se abrutizează tot mai mult din cauza nevoilor şi a alcoolului. Însă Trina, dominată până la nesimţire de patima dosirii banilor, rabdă până şi mutilări din partea monstruosului Mc Teague, fără a consimţi să-l ajute ori să-şi trădeze dulcea taină a ascunzătorii banilor. Asta merge până într-o noapte, când Mc Teague pătrunde în casă, o asasinează pe Trina, îşi însuşeşte banii şi apoi fuge în munţi pentru a i se pierde urma.
Din acest loc, Norris, aidoma altor confraţi americani, face loc romanului de aventuri. Începe vânătoarea asasinului, iar cel mai înverşunat urmăritor al său se dovedeşte fostul său prieten Marcus, verişorul şi primul iubit al Trinei, el făcând parte din patrula de urmărire a şerifului.
Mc Teague este prins în deşert după o urmărire palpitantă. Marcus reuşeşte să-i imobilizeze o mână în cătuşa prinsă de propria sa mână, însă fugarul – înzestrat cu o forţă neobişnuită asemenea tuturor eroilor romantici -, îl omoară pe fostul prieten transformat în copoi, dar neizbutind să-şi scoată mîna din cătuşe (cheia de la cătuşe este de negăsit), îşi află el însuşi sfârşitul în deşert.
Şi astfel se face dreptate, chiar dacă romanul suferă de lipsa unui happy-end şi mai ales de sentimentul apăsător datorat numărului mare de morţi.
Mc Teague
poate fi considerat un roman naturalist, dacă n-am cunoaşte precizarea autorului: “Naturalismul este o formă a romantismului”!
AUTOR: GEORGE PETROVAI
www.sighet-online.ro